

Қарақалпақстан Республикасы
Мәлімлеме – кітапхана орайы

«Зәбердес қәлем ийесі»
Гулайша Есемуратованың
(биобиблиографиясы)

Нөкіс - 2018 жыл

Кирисуї

Гулайша Есемуратова бүгинги қарақалпақ прозасының көрнекли дөретиўшилериниң бири. Оның шығармаларында адам жанының гөззаллығы бар. Жан гөззаллығы –бул адамға Тәбият тәрәпинен инам етилген үлкен байлық. Тәғдир адамдағы усы пәзийлетти өзиниң шымшытырық соқпақларында сынаққа салады, руўхы күшли адам өзіндеги булл байлықты сақлап қалады, ал руўхы әззи адам оны бул дүньяның алдамшы қызықларына алмастырып жойтып алады. Гулайша Есемуратова өз қахарманларының тәғдирлерин өмирдиң қырлы терең соқпақларында изертлеп, олардың жан дүньясындағы гөззаллықтың не көринисте екенлигин ашып береді. Жазыўшыдағы терең психолизм, тил шеберлиги оның хәр бир шығармасын қарақалпақ қызларының тәкирарланбас, бийбаҳа кестелериндей көркемлик дәрежесине көтереди. «Тарийх биз жасаған заман жақсы ма, жаман ба, оннан бийғәрез, келешек әўладқа оны сол турысында жеткерийи керек», -деген еди уллы рус жазыўшысы А. П. Чехов. Гулайша Есемуратованың жекке өзиниң де, қахарманларының да тәғдири – бул ХХ әсирдеги қарақалпақ халқының тарийхы. Гулайша Есемуратова бүгинги қарақалпақ прозасының үлкен бир байтереги. ХХ әсир қарақалпақ әдебияты тарийхында ең раўажланған әсир болғанлығын бүгин хеш ким бийкарлай алмайды. Әйне усы әсирде жаңа әдебий жанрлар, формалар пайда болды, әдебиятымыз дүнья көлеминде бурынғыдан да күбирек танылды. Әлбетте, жазыўшының хызмети ямаса миллий әдебияттағы орны оның шығармаларының саны менен белгиленбейди. Оның ўақыяларға, бай, устазлық пенен жазылған тәсири хәм қызықлы шығармалары бизиң өмир туўралы түсиниклеримизди кеңейтеди, кеўил сарайымызға пәкизелик алып киреди. Жазыўшының таңламалы шығармалары жыйнағының биринши томына кирген «Мың бир кеширим», «Гөнерген сүренлер» хәм «Ким

тыңлайды муңымды» повестьлери үстимиздеги әсирдеги халқымыздың турмысындағы ири- ири гезеңлерди көркем картиналарын береді. Ал екинши томда оның «Кемпир апамның кестеси», «Үңгирдеги қыз», Райхангүлдің кестеси» сыяқлы киши –гирим романлары хәм басқа да бир қатар шығармалары кирген. Олардың хәр бири жазыўшының өмир толғанысларының, жүрек сезимлеринен туўылған. Гулайша апамның қахарманлары ҳадаллыққа дурыслыққа умтылып жасайды. Гулайша Есемуратова «Кесте», Халмурат жүргиш», «Айдай қыз», «Қызым саған айтаман, келиним сен тыңла», «Мында бир кеширим», «Гөнерген сүренлер», «Ким тыңлайды муңымды», «Көзсиз гөбелек», «Қаўын пискенде», «Қарақалпақ қызларының кестеге түскен романлары», «Ана сезими», «Жийрен», т.б. көплеген повесть, роман хәм очерклериниң авторы. Гулайша Есемуратованың шығармалары хәр бир оқыўшының ядында қалатуғын, оны ойландыратуғын, толғандыратуғын турмыс сабақлары.

Гулайша Есемуратованың өмири хәм дөретиўшилиқ хызмети

Гулайша Есемуратованың жазыўшы сыпатында әдебиятқа келиў жолы ғана емес, бәлки, бул зәбердес қәлем ийеси болған әжайып жигерли ҳаялдың өмир тарийхы менен де жақсы таныспыз. Белгили жазыўшы Гулайша Есемуратованың шығармасын оқысақ та әкесин, аға- инисин хәм күйеўине садық, хұрметлеп, сыйлап соның менен бирге барлық аўырманлықты нәзик те мықлы ийинлери менен көтерип жасайтуғын жәбиркеш хәм жапакеш, сүйикли хәм мәрт ҳаял- қызлардың келбети сәўлеленеди. Гулайша Есемуратова бүгинги қарақалпақ прозасының үлкен бир байтереги. Оның ўақыяларға, бай, устазлық пенен жазылған тәсири хәм қызықлы шығармалары бизиң өмир туўралы түсиниклеримизди кеңейтеди, кеўил сарайымызға пәкизелик алып киреди. 1930- жылы 5- декабрьде Шымбай районы Таза жол аўылында (хәзирги 1 май совхозында) туўылған.

Гулайша Есемуратова 1930 – жылы Шымбай районының хәзирги Қасым Әўезов колхозы аймағында (бурынғы Тасқара аўыл кеңеси) халқымымыздың тарийхында аты белгили Жәлий Мақсым Исметулла ахун улының шаңырағында дүньяға келди.Әкеси хылық душпаны болып сүргинге айдалғаннан соң, Гулайша апа үш айлығынан тоғыз жасына шекем дайы атасы Есемураттың қолында тәрбияланды. Соңынан дайы ағасы, белгили тилши алымымыз Айтжан Есемуратовтың хожалығының бир ағзасы болып жасап, Төрткул хәм Нөкис мектеплеринде билим алады. Халқымыздың арасынан шыққан жана заман интеллигентлериниң бири болған Айтжан Есемуратовтың бай үй китапханасы бар еди. Усы китапхана Гулайша апаның дүнья әдебиятынан руўхый суўсынланыўна себепши болады.Гулайша Есемуратова өзиниң аўыр кешкен турмысын айтып отырып ол ериксиз гүрсинеди. Себеби сол 30 жыллардағы халық басына түскен аяўсыз репрессия қурбанлары менен қоса олардың шаңырақ ағзалары да қатты қыйыншылықты басынан кеширгенин сонғы әўладлар тек еситип, баспасүз бетлеринен оқып жүрмиз. Сол дәўирде усы репрессиядан жүреги жараланбаған адамның үзи жоқ шығар. Гулайша Есемуратовадан бурын Раўия деген қыз апасы болды. Раўия Есемуратолада –илимпаз ол Москвада оқыған. Гулайша Есемуратова 1951- жылы Нөкист мәмлекетлик педагогикалық пединститутының тил хәм әдебият факультетин питкерип шыққаннан соң ол журналист кәсибин таңлап алады.Бурынғы «Жас ленинши» хәзирги «Қарақалпақстан жаслары» газетасының көркем әдебият хәм искусство бөлиминиң баслығы болып жолын баслайды. Гулайша Есемуратова қырқ жылдан аслам ўақыт республикамыздың баспасөз тараўында хызмет етти.Соннан бугинги күнге шекем булл машақатлы кәсиптиң маманы болып , елиў жылдан аслам ўақыттан бери хызмет етип киятыр. 1958-60 жыллары Амиўдарья журналында бөлим баслық ислеген болса, 1991 жылдан баслап «Арал қызлары журналының» бас редакторы болып иследи.Ол академик Сабыр Камаловтың өмирлик жолдасы болса да қолын ыссы суўға салып отырған емес.1992- жыл Америкада хаял-

қызлардың бас қоспасына жазыушы Гулайша Есемуратовада қатнасып қайыты. Ең дәслеп қарақалпақтың мийллий киймлерин шет елге танытып, оны кийип барды. Көп тиражлы Американың «ISAR» журналының редакторы Мьен менен ушырасып пикирлести. Елимиздің хаял- қызларының турмысын, олардың бүгинги күнги жетискенликлерин басқа халықлардың хаял- қызларына сөйлеп берди. Гулайша Есемуратова өзиниң мийнеткешлиги арқасында әдебиятымыз бенен журналистикаға үлес қосыудан хеш шаршамады. Ол Сабыр аға менен бес перзентти камалға келтирип, билимли, илимли етип тәрбиялады. Хәзирги ўақытта да, Гулайша Есемуратова қәлем тербетиўди тоқтатпай хәзирги ўақыттада апамыз газета –журналларға қызығарлы мақалаларды усынып отыр.

Гулайша Есемуратованың өмири хәм дөретиўшилик хызмети дәўириндеги тийкаргы сәнелер

1930 – жылы Шымбай районының хәзирги Қасым Әўезов колхозы (бурынғы Тасқара аўыл кеңеси) аймағында туўылған.

1951- жылы Нөкист мәмлекетлик педагогикалық пединститутының тил хәм әдебият факультетин питкерген.

1951- жылдан Бурынғы «Жас ленинши» хәзирги «Қарақалпақстан жаслары» газетасының көркем әдебият хәм искусство бөлиминиң баслығы болып жолын баслайды.

1958-60 жыллары Амиўдарья журналында бөлим баслығы болып иследи.

1991 жылдан баслап «Арал қызлары журналының» бас редакторы болып иследи.

1992- жыл Америкада хаял- қызлардың бас қоспасына қатнасып қайытты.

Гулайша Есемуратованың алған атақ хәм сыйлықлары

Қарақалпақстанға мийнети сиңген мәденият хызметкери.
Қарақалпақстан халық жазыўшысы.

Гулайша Есемуратованың шығармалары қарақалпақ тилинде

1972

1. Хаў, еле өлмепти ғой!...; Саны да билмейсең бе?...;Адам қатты аўырса...: [сатиралық гүрриң] //Әмиўдәрья.-1972.-№7.- Б. 116.

1976

2. Ана сезими:[гүрриң] //Әмиўдәрья.-1976.-№6.- Б. 56-82.

1978

3. Әңгимеден әңгиме туўылып: [гүрриң] //Әмиўдәрья.-1978.-№2.- Б. 54-63.

1985

4. Жийрен: (новеллалар, гүрриңлер, повестьлер).-Нөкис: «Қарақалпақстан», 1985-217 б.

5. Гүресшең өмир: [очерк] // Әмиўдәрья.-1985.-№1.- Б. 82-89.

6. Қаўын пискенде :[гүрриң] //Әмиўдәрья.-1985.-№4.- Б. 81-98.

1993

7. “Ким тыңлайды муңымды “:[повесть] // Әмиүдәрья.-1993.-№11-12.- Б. 3-18.

8. Мерекениң жарасығы қыз бала: :[мақала Г. Матякубова ҳаққында] // Еркин Қарақалпақстан. - 1993. – 16 февр.

1994

9. Бийдайзарлықтағы күринис: // Еркин Қарақалпақстан. - 1994. – 23 июль.

1995

10. “Ата –анам болар ма еди”: [хүжжетли повесть] // Қарақалпақстан жаслары. -1995.-27 апр.

11. Жүзик: [гүрриң] // Қарақалпақстан жаслары. -1995.-27 апр.

Шығармалары: 1-том.(ред. Ернашова Р).- Нөкис: «Билим», 1995-452 б.

1996

12. Қарақалпақ қызларының кестеге түскен романлары: [үзинди] // Қарақалпақстан жаслары. -1996.-11 июль.

13. Теректиң де жаны бар!: [Әдеп икрамлық] // Қарақалпақстан жаслары. -1996.-16 май .-№20.

1997

14. “Өле жаман болмасаң, өле жарлы болмассаң”:[гүрриң] // Қарақалпақстан жаслары. -1997.-19 июнь .-№25.

15. Шығармалары: 2-том.(ред. Тлегенова Г).- Нөкіс: «Билим», 1997-328 б.

1998

16. Мен жаман баламан : [гүрриң] // Қарақалпақстан жаслары. -1998.-16 апр .-№15.

1999

17. Архив:[Хүжжетли гүрриң] // Еркін Қарақалпақстан. - 1999. – 20 февр. -№22.

18. Билмеген жериңе тас атпа :[гүрриң] // Еркін Қарақалпақстан. - 1999. – 5 июнь.-№67.

19. Мен еркекпен: илпилдек: [сатиралық гүрриң] // Қарақалпақстан жаслары. -1999.-9 сент.-№33.

2000

20. “Қоянды қоянды қамыс өлтирер” :[гүрриң] // Еркін Қарақалпақстан. - 2000. – 18 март. -№33.

2002

21. Бахытлы боларма екенмен?!...[гүрриң]// Қарақалпақстан жаслары. - 2002.-7 февр.-№6.

22. Турмыс сабақлары: [гүрриң] // Еркін Қарақалпақстан. - 2002. –4 июнь . -№67.

2005

23. Тәшәйишли дүнья: [гүрриң] // Еркин Қарақалпақстан. - 2005. – 23 фев .- №18.

2007

24.Заманымды улығлайман:[публистика].(«Еркин заман –еркин адам»таңлаўы)// Еркин Қарақалпақстан. - 2007. – 31 июль .-№92.

2008

25. Ай бала: [болған ўақыя тийкарында гүрриң] // Еркин Қарақалпақстан. - 2008. – 16 авг.

26. Үндемейтуғын күйеў, аўырмайтуғын ене: [гүрриң]// Еркин Қарақалпақстан. - 2008. – 23 дек .-№54.

2009

27. Дәўирлер нәпеси: IV-том.(роман, эссе, повестьлер,гүрриңлер, пьеса,эпсаналар,очерклер, мақалалар). - Нөкис: «Билим», 2009-292 б.

2011

28. Шүтик шыраның шарапаты: [турмыстан алынған ўақыя] // Еркин Қарақалпақстан. - 2011. – 24 нояб.

2012

29. Шүтик шыраның шарапаты: [болған ўақыя] // Әмиўдәрья. - 2012. – №2. –Б.3-6.

Гулайша Есемуратова хәм шығармалары ҳаққында

1981

30. Султанов Қ. Өмир гүли:[Г.Есемуратова 70 жаста]// Сов. Қарақалпақстаны.-1981- 7 март.

1990

31. Сейтназаров Ғ. Қарызларыңызды өтеп үлгер, Гулайша://Әмиўдәрья-1990.-№7.-б.110-112.

1997

32. Қурбанбаев И.”Қызым саған айтаман“:[Жазыўшы Гулайша Есемуратованың усы атамадағы шығармасы ҳаққында]// Жеткеншек .-1997.-6 февр.-№ 6.

33. Төрбекова А. “Атақ, даңтан дәмем жоқ”:[Талантлы жазыўшы Г.Есемуратова менен сәўбетлесий]// Қарақалпақстан жаслары. -1997.-6 март.-№10.

1998

34. Пахратдинов Ю. Уллы шаңарақларды үйренген саўап: [С. Камалов хәм Г.Есемуратовалардың шаңарақлары ҳаққында]// Қарақалпақстан жаслары. -1998.- 19 февр.-№7.

2000

35. Бахадырова С. Ҳаял- қызлар қәлеминде турмыс шынлығы: [Г.Есемуратова 70 жаста]// Еркин Қарақалпақстан .-2000.- 17 февр.-№26.

36. Бекбергенова З. Жаслықтан жетілген талант: [жазыушы Г.Есемуратованың өмири хәм дөретиушилик таланты хаққында]// Қарақалпақстан жаслары. -2000.- 23 март.-№12.

37. Бекбергенова М. Турмыс шынлығын суўретлеген сөз шебери:[Г.Есемуратова 70 жаста]//Әмиўдәрья-2000.-№3.-б.46-47.

38. Есемуратов Г. Әдебият дегенимиздиң өзи де өмир:[Г. Есемуратова хаққында]// Қарақалпақстан жаслары.-2000.- 24 авг.-№34.

39. Хожамуратова П. Жазыушы менен ушырасыу кешеси: [Г.Есемуратова 70 жаста]// Еркин Қарақалпақстан .-2000.- 27 май.-№63.

2001

40. Пахратдинов Ә. Шығармаларында турмыс шынлығы: [Г.Есемуратова 70 жаста]// Еркин Қарақалпақстан .-2001.- 17 февр.-№21.

2003

41. Хожамуратова П. Биз ушын әзийз Гулайша апа: // Еркин Қарақалпақстан .-2003.- 15 июль.-№83.

2006

42. Жамиева П. Гулайша Есемуратова прозасындағы көркем шеберлик: // Қарақалпақстан жаслары. -2006.- 20 июль.-№30-31.

2008

43. Нуржанов П. Турмыс шынлығына садақ жазыушы: [Г. Есемуратова хаққында]//Еркин Қарақалпақстан .-2008.- 20 сент.-№114.

2011

44. Айтмуратов Е. Дослардың жетилискенлигине қууанышлыман:
// Еркин Қарақалпақстан .-2011.- 22 фев.-№23.

45. Бабашев Ш. Жазыушы Гулайша тууралы еки ауыз сөз: //Қарақалпақстан жаслары. -2011.- 6 окт . -№120.

46. Базарбаев Ж.Талапшаң журналист, зәбердес жазыушы: // Қарақалпақстан жаслары. -2011.- 13 янв.-№3.

47. Елмуратов Қ. Жазыушы прозасында ҳаял – қызлар тематикасының сәулелелениуі: [Г. Есемуратова хаққында]// Қарақалпақстан жаслары.-2011.- 17 февр.-№8-9.

48. Есенов Ж. “Жийрен”ниң терең психолизми:// Қарақалпақстан жаслары.-2011.- 3 март.-№11-12.

49. Оразымбетов Қ. Жазыушы дәретиушилигине бир нәзер:
// Қарақалпақстан жаслары.-2011.- 6 янв.-№2.

50. Турекеева А. Сабырлық пенен жетескен табыс:// Қарақалпақстан жаслары.-2011.- 22 сент.-№40.

2012

51. Ибрагимов С.Арпалысларда өткен өмир: [Г.Есемуратова менен сәўбет] // Еркін Қарақалпақстан .-2012.- 2 фев.

Дүзиўши:

Үлке таныў сектор баслығы:

Ж. Тлеўбаева